

Pisaris

4894

Epistola ad Ioan: Boritium de conflictu
Polonos: et Lituanos: cum Moscovitis

1574. Vitruv

Druckerman w Przemie

II

120

894

EPISTO
LA

Misonis ad Joannē
Loritiū de confli-
ctu Polonorū
z Lituano,
rum cum
Mosco-
uitis.

PISO CORITIO S.

SCio ego ambigū tibi esse. Coriti mi carissime in hu/
 manis ne sim an uero minus. Qui totum iam ferme
 annum. Quo Roma absū: tam pertinaciter tecum sileā
 par item de te quoq; cogitatio me suspendit. Qui nihil
 omnino scripseris. Nisi forte tuę mihi reddi nō potuerit:
 incertissimis hucusq; uagato sedibus. Que etiam causa fe/
 eit: ut cessator & ipse fierem. Cum alioqui ad scribendum
 nemo me sit minus piger. Nosti quam non sponte obie/
 rim hanc prouinciam: ut ad Serenissimum Polonię Regē
 ac deinceps ad Moscouię Ducem. Quo pacem inter ipsos
 Pontificis & legati nomine firmarem proficiscerer. Sed
 non erat integrum reluctari diutius mihi. Veni tādē Iu/
 lio mense uilnam. Que capūt est Lituanię: ubi a Principe
 preterq; q̄ pro sedis Apostolice reuerentia amplissime ac/
 ceptus fui habitus sum pro singulari sua in me ueterē alio/
 qui clientē benivolentia admodum gratiose. Nam huma/
 niter dicere Regie celsitudinis dignitas uetat. Data deinde
 diebus duobus sequentibus^{bus} audientia: post tertiū aduē/
 tus mei diem: Rex hinc in castra mouit. Quo ante dies ali/
 quot. Nisi me operiri dignum duxisset omnino ire statue/
 rat. Iam. n. utrinq; ad bellum: & quidem atrocissimū: incli/
 nata erant omnia: Pacis nomine ob interpositas Pōtificis
 partes auditum nō ingrate. Certum inter tubas: inter tim/
 pana: inter alios armorū strepitus facile oppressum. Iam
 enim & hostis arce Smolensko supra Boristenē sita p̄ pro/
 ditionem potitus: factus erat insolentior. Et Rex exercitū
 ualidissimum ex equitatu peditatuq; stipendio cōduxerat
 pugne auidum imprimis. Erant in is Cathophracti duo

Millia: quibus nihil esse possit neq; ornatum neq; armatū
magis: Peditū plus paulo duo item millia. In quibus belli
postea moles stetit: fuere deinde alia sexdecim equitū mil
lia fortissimorum uirorū. Id. n. credas uolo: Neq; uidisse
me unq; maiorem equitatū: quam cōstituere hic Princeps
possit. neq; crediturum fuisse si non uidissem. Vt certe si
uelit ualeat centum millium equitatum armare. lam uero
maior fide quadrigarum numerus est cōmeatum ferentiū
Neq; n. ipse crederem cuicunq; ista narranti. Nisi meos ip
se oculos testes habuissem. Quis. n. crederet uiginti qua
drigarum millia conduci posse: Tātum iam abest ut scribe
re hec auderem. Scribit hec tibi Piso: Piso iam non poeta
rum: sed annalium scriptoris emulus. Nisi forte ne ocu
lato quidem testi adhuc credis: sit id non uoluptatis: sed
necessitatis causa. Homini iumento uictus ferendus est:
propter loca sola solitudine nobilia qui tam diu duret q̄
sit manere necesse diu. Centū milliaribus Lituanicis: quę
Germanica centum uiginti faciunt. (Tantum. n. uie est
a uilna Smolensko) preter lustra eadēq; palustria: nihil
ferme uidetur. Sterilia & inhospita omnia. Estima nunc te
cum: quāto sit cōmeatu opus. Adde q̄ ubi etiam in locum
uenerimus destinatū: nō minore sis frumenti aliarūq; rerū
necessariarum laboraturus inopia: Cum ob soli sterilitatē:
tamen q̄ hostiliter uastata sint omnia: enim itaq; exercitū
ubi Rex ipse recensuisset proficisci in hostes iubet interea
prefectus Arcis & domini poloczka: alia quadam uia: ter
ras Mosci inuadit. Ibiq; populatus omnia ingenti onu
stus pręda reuertitur. Dū itaq; exercitus discessui se parat.
Videntur in loco quodam expolaratores hostiū. Nostri
cognito illorū numero. Erāt. n. uiri bellatores mille trecēti

lectis ad hoc sexingentis equitibus illos obruere armaq; ca-
piētes maiore ex parte trucidauere Duce eorum. Cum nō
nullis nobilibus capto. Idem fecere postridie in aliis mille
ducentis pari euētu. Moscus re cognita exercitum omnē/
Qui octoginta milibus constabat: loco quodā ad hec ele-
cto ultra Boristenē collocat. Ratus nostros pugne auidita-
te annē non formidaturos. Verum id non sine periculo.
Cum uadam ipsi tam bombardis quā milite muniuissēt.
Eumq; unicum: nā alibi Boristenes utpote & altus & uor-
ticofus neutriq; est uadabilis. Nostri relictis aliquot milli-
bus: qui se citra amnem hosti circumequitantes ostenderēt
reliqui interim percontato alibi flumine ponticulum ex
ratibus lintribusq; neant. Quo peditatum cum machi-
nis transmittant equites acie: ut erant: instructa omnes. Se
uno impetu: sed ex ordine coniciunt in amne feliciterq;
tranant: credo diis freti haud plus uno desiderato. Nō erat
hoc incognitum hostibus: & poterant uel amnem ingredi
uolentes cohibere: uel iam partim egressos opprimere. Ve-
rum cū & ipsi multitudini nimiū fiderent: & nostros pre
paucitate contemnerent: loco se tantisper: utpote oportu-
no: mouere distulerunt dum nostri. Iam nō modo amnē
trāsirent. Verū etiā & pugne locum caperēt: & ordines uel
reficerent uel mutarent. Tantūq; fuit temporis medii: ut
tribus ferme horis manuum consertione utrinq; abstine-
rent. Vbi ad manus deinde uentum fuit: hostes arte usi
circūuenire nostros a tergo per uallem: ubi non apparebāt
Nam & collis dumetis consitus impediēbat aspectū: ma-
gno impetu nitebantur. Nostri re explorata derrepente: ut
in subitis fit casibus mutant cōsiliū: Et ea ex parte iniussu
pugnā committunt. Nam alto belli dux acies inclinarat.

Vbi & ipse tunc ferebatur. Quod cum: ex nostris nonnulli bello alias probe exerciti conspicerent. Neque aut consultandi: aut ducem conueniendi tempus locusue daretur in hostem conclamant fortiterque pugnando reprimunt: hec a leuo cornu acta: mox a dextro & omni ex parte conserite manus tubarum clangor: ut ex iis qui interfuere acceperit supra usitatum modum. Fuere. n. tubicines in hostili exercitu plus multo quingentis. Atque ita fortissime dimicatum utrinque inclinante iam ad uesperam sole timor hostes mox desperato occupat. Iam neque nostrorum impetum ferre diutius: qui proximi erant neque fuge uiam a tergo reperire ualebant premittibus ultimis: qui & ipsi ordines facile explicare nequibant. In ea trepidatione clades facta ingens fugientes deinde tumultuatim omnes nostri in longam noctem secuti quoscunque cedere. Nisi qui uel nemorum densitate late re uel noctis beneficio elabi poterant. Ibi direpta castra: in predam uersa omnia: cecidere ex hostibus millia circiter quadraginta: Capta quattuor millia: & in is prefecti exercitus omnes qui octo fuerant: inter quos primi a duce Moscorum dux Mihael Goliicza: cum trecentis nobilibus inter quos sunt Barones multi. Hos secum Rex nudius tertius quasi in triumpho uilnam uexit conspicuos omnino uiros. Mihi certe in omni uita nihil uidere circa populos bellicas obrigit gloriosius: Reliqui captiui partim per municipia distributi sunt partim apud uictores. Vbi adhuc & signa tenentur. que & ipsa ablata fuisse ad unum omnia. Rex. n. cum domesticis tantum paucis ad modum rediit. Misso quem secum in praesidiis habebat ad belli duces exercitu recentium milliun quattuor: uti uictoriam sequerentur. Maxime uero uti arcem Smolencho recuperaret. Moscus. n. mox suorum accepta clade paucis admodum stipatus tam precipiti ad

propria cursu festinarat: ut die atq; nocte. ecc. passuū millia
suparet. Siue ut nouū repēte exercitū scriberet. Siue quod
uero esse similibus creditū est. ut famā rei male geste p̄uer-
teret. Quominus fratres rebus nouis moliēdis ansā āte ca-
perēt: male tractatiōis memores: Vt pote q̄ seruitutē apud
tyrannū frēm seruire cogūtur. Parū. n. ad recuperādū exer-
citū supesse spei fatent̄ & captiui. Populo Moscū afferētes
adhuc plurimo abūdare: uerū rustico & bellis inepto. Cū
in hāc expeditionē omnē ferme nobilitatē duxerit. Sic ille
qui paulo āte capta dolo supbus arce Polonis oībus necē
Lituanis uero cōpedes minitatus fuerat: turpissimam coa-
ctus inire fugā est ut se tā neci q̄ uinculis eriperet. Nā ita
certā demēs ipse sibi uictoriā spopōderat. Vt postea apud
duces belli captos reperte cū mandatis atq; stratagematis
epistole fuerāt. Quibus quod factū cuilibet post uictoriā
opus esset cōmiserat: ut scilicet Regē i p̄sidiis positū: uno
agmine adorirētur. Eo utrūq; potitisi tres sese uias diuiso
exercitu diffunderēt uilnāq; direptū festinarēt. Sed nescie-
bat homo & priuatim & publice piurus: Deū uiolate sine
causa fidei uindicē aliter lōge cūstitutū ire. Dii. n. immorta-
les ob piurū (ut ait pro Roscio Cic.) hominibus irasci
& succēlere consueuerūt. Dedit cōdignas pfidie sue penas
Cum ex nostris ne unus quidē captus sit uulnerati mul-
ti & ii aduerso corpore omnes. Mortui uix supra quadrin-
gentos: & in iis Barones quattuor ellegantissimi idēq; for-
tissimi iuuenes. Quorū corpora huc relata sunt & tumula-
ta honestissime duobus sub infula ep̄is cum uniuerso cle-
ro ad Ciuitatis portas progressis. Quorū tamen mores im-
mensa hostium clade piata est. Vt certe fateri sit hec sine
diuū numine nō euenisse. Cum alioqui Rex ipse re qui-

dem uera christianissimus sit semperq; fuerit. Assiduus. n.
pro uictoria supplicationibus. ea deinde parca gratiarū ac/
tionibus templa omnia sonabāt: Quin & publice ad deū
omnia p̄iceps refert. Maxime cū tartari qui sub idē tēpus
iuxta pactū cōuentū adesse maiestati sue debuissēt: fraude
se subdlexerint: iam uero & illud non omiserim. esse apud
Moscū ducē Michaelē Gliuskiū. Vitū animi & corporis
dotibus egregie insignē. Is olim nō leuib; ex causis Re/
gem Polonie fugiens ad Moscū cū suis migravit: Qui &
priorū & horū causa motuū fuit. Hunc Rex ad Serenissi/
mi Vngarie Regis instantiam: in gratiā secreto admiserat
& iam tacito redire parātē: Sui quibus nimīū fidebat. Mo/
sco detulere: qui hoīem euestigio uinctū domū sub custo/
dia remisit: incertū qd de eo uelit statuere: Is si forte trāsu/
gisset: ut cōuērat: ad n̄ros. Magnā sibi huius uictorię partē
uēdicare cōtēdisset: Nā id circiter kl. Septēb. cōtigerat. Prę/
liū uero octaua Septēbris ipso die Natali Virginis factū
est: in sūma. Dei oīno munera sūt hec p̄cipue: deinde prin/
cipis deo gratissimi cuius fortunā utiq; p̄lustrē nō ex ario/
lorū nugis: Sed ex sūma uitę sanctimonia Prudētia forti/
tudine Tēperatia atq; Iustitia metior. In quo illd pulchrū
est: ut si clementiā ipsam uelis effingere. Nullo certe alio
neq; ore neq; colore: q̄ huius principis id prestare possis ef/
ficatius. Mihi profecto post exantlatos tot uiarū labores:
ex hac uictoria tantū accessit letitię. ut nihil asperū: siue ter/
ra: siue mari tulisse uidear: siue quia p̄cipis huius sūma fue/
rimq; semp studiosissimus: Siue q̄ hac factū presēte uicto/
ria: ut ire ad Moscū nō sit necesse mihi. Que mea profe/
cto sūma est expectatio. Nam preter uiarū cū longitudinē
tū difficultatē ualde me terret. hominis etiā iurati perfidia

Satis mihi est confessori esse superbā Martiri palmā non
ambio. Misi ad illum Kl. adhuc Augustis famulū cum lit
teris pro saluo conductu: scio peruenisse. Sed neq; respōsū
neq; famulū uidi. Audio in amnem conici fuisse iussū.
Non libenter bibo tam largo Cantharo: sed iocor uerbis
re tamē uera seriū est quod scribo. Scilicet mihi seruabit:
Si etiam dederit fidē quā neq; Regibus: ac ne deo quidē
īpsi seruare solet? I nunc scismatico uitā cōmitte tyranno.
Ut te per Scythicas sub styga mittat aquas. Nollē in is li
nistrum mihi omen precinere. Qui initio certe inuitus fe
ci: ut hanc experirer molestiā. Tolerabilia fuere hactenus
omnia quāuis aspera in reliquis quoq; superanda omnis for
tuna ferēdo est: Nondum satis intelligo quid firmum de
me sit. Cum omnis adhuc exercitus arcis recuperationi stu
deat eam breui futurā speramus: q; nisi & uiarū sub hec tē
pora difficultas & anni ratio nostris obstaret: uictorē om
nino exercitū in ipsa Moscici domini uiscera transferrēt
ibidē hibernaturi: qua illorū sentētia facile residuo itinere
absoluerer. Sed durare tādiu uix poterūt cōmeatus penu
ria p̄sertim pro iumētis. Habēt. n. p̄tēr suū equitatū p̄dati
tios equos circiter uiginti millia quos saluare si possēt plu
rimū uellēt. Habere. n. dicitur Moscouia equos laboribus
ferendis admodū idoneos. Res diu extrahi non poterit.
Quicquid erit nō patiar te nescire. Tuū erit iterea litteras
has nullo constantes ordine boni consulere. Vt. n. sparsim
relata mihi sunt oīa. ita uarie congesta: ut licet uix unius es
se corporis uideant. Mitto nummos Argenteos sex Mosci
cos: ex p̄da ad me missos. Hostibi cū amicis cōmunes esse
uolo. Inuenies in illis inscriptiōes grēcas partim partim ru
tenas. Simbolum habent Rutene cū grēcis litteris: deinde

par etiam est religio. Sunt utiq; christiani. Sed Scismatici:
Templa habent hic presertim uilne auro argēto & gēmis
opulenta paucis etiam hinc annis ex lapide edificari cepta
& quid sumptuose. Cum lignea tantū prius habuerit: non
cultā admodum. Sint autem Ruteni (ut illud quoq; au/
ctariū addam) Ingenio Lituani promptione. Quo fit
ut operibus non mediocriter excellant. Multi ex iis pecu/
liane proditiōnis uiciū habent. Quod ad principia siue
ducum aliquorū domos irrepsit. Quin & hoc nuper bel/
lo dux quidam Rutenius ab omnibus suis Mosco se de/
didit: quāuis egregium adulescentē filiū in Regis Aula re/
liquisset. Sentiunt multi ex iis secreto (ut creditur) pro
Mosco nulla alia magis q̄ religionis causa. Eam. n. per om/
nia communem habent. Transfugerentq; passim multi
Nisi exploratam Mosci tyrannidē formidarent. Is. n. seuis/
simis subditos legibus coerces. Omnia illi nascuntur: om/
nia crescunt omnia adducuntur. Si qui sunt: qui uel gene/
re: uel dignitate magni sunt. In illius nihilominus manu
sunt. Neq; diutius diuites q̄ ipse uelit. Cōmertia eorū ter/
ra mariq; plurima. Aurum Argentum pro pellibus infer/
re soliti mercatores nihil aliud referunt. Ea omnia princi/
pi accedunt. Hinc opes iste tante: quātas nemine unū in
Europa principem habere fama est. Populo miris artificis
insigni potēs. Italos habet domesticos multos: & honeste
& utiliter. Ceterum suas circa fidem partes coactos sequi.
Hec ab iis qui istic uersati sunt didici. Siquādo (quod ma/
xime deprecor) eo iero redieroq; quod precor uel per lit/
teras uel coram de omnibus affatim. Interea autem adhuc
& hinc erit quod scribam. Restat. n. nō nihil militibus no/
stris circa arcis recuperationē: quod negocium extrahi diu

non poterit. Si. n. deditioem facere obesse noluerint. Ali/
ud nostri pro rei & temporis qualitate consilium sunt ap/
prehēsurī. Sunt. n. adhuc in exercitu præfecti & tribuni mi/
litum omnes ueterani. Qui uel sub manu captare consiliū
non ignorant: ante omnis autem Illustriss. Dux Constā
tinus inter nostri temporis imperatores in re bellica facile
princeps. Qui signis collatis ter & trigesies dimicando ui/
ctor fuit. Idem iunior tamen apud Moscum septēnio ma/
nicis pedicisq; cōstrictus fuerat bello captus. Vix est domi/
numa religiosior foris Romulo non inferior. Quo duce
& hoc bellum gestū est. In quo nihil esse uno omnes ore
aiunt quod probari nequeat. Nisi quia Rutenus idemq;
Scismaticus sit: ita a parentibus errore quasi per manus ac/
cepto. Neq; n. parum refert: quod quisq; a maioribus reli/
gionē acceperit. Certum ita maiorū suorū traditiones om/
nes sancte obseruat: ut ne lactū quid ab iis unguē recedat.
Qui si ad. S. Matris Ecclesie obediētā reduci posset innu/
is dubio procul ad idem agendū preluceret. Tāti est apud
suos momēti principi autē ob eximias uirtutes facile caris/
simus. Sed de iis tandē plus satis ueniā tamen mihi dede/
ris ut spero non grauatim culpam ingenue fasso. Qui nō
epistolam sed libellū ex bello fecisse me haud quā nega/
uerim leges aliquando non pauciora iis de itineris mei ra/
tione. Quod utinā non tentassem. Parum a septētrionali
disto oceano: & longius adhuc progredi cogor. Iā hic sep/
tember initiū est brume. Que tam seua solet ingruere: ut
multis sine naso contingat esse. Noctes estate breuissime:
hyeme diei parum. Sub diuo Iulio Pontifice laudatissime
memorie. Minus mēse annum Roma ad duos missus Re/
ges abfui. Non paruo certe labore. Sed nihil ad hec: que

hactenus mihi equali temporis. Sed diuerso laborum cal-
culo incidere: & tamen difficiliora adhuc restant. Leuius
fit patientia quicquid corrigere est nefas. Mihi certe satis
erit Pontificis Legatiquē expectationi respondere. Quod ut
facere grate ualeam: pro Sanctitatis sue ac sedis Apostoli-
ce nomine gloria amplitudine. Ne glaciale quidē (uel
sub bruma) sum reformidatus oceanum. Sed iam ualet:
& uolumen hoc boni consule. Ad neminem. n. diffusius
scripsi. Cum sciam mea tibi omnia: utpote mei semp amā-
tissimo non displicere. Ego ualeo & principis munificētia
bene habeo. Vilna. xxvi. Septembr. M. D. XIII.

L A V S D E O.

F I N I S.